

INGLIZ FRAZEOLOGIK BIRLIKLARNING SEMANTIK – SINTAKTIK TASNIFI

G.X. Obruyeva¹

Annotatsiya:

Ushbu maqolada ingliz frazeologik birliklarning semantic - sintaktik tasnifi tadqiq qilingan.

Kalit soʻzlar: frazeologik birlik, funksiya, sintaktik-semantik, substantive, kontekstual, ibora, kopulyativ, modifikator, metaforik.

doi: <https://doi.org/10.2024/opx21848>

Turli frazeologik birliklarning kuchaytiruvchi funksiyasi almashtirish bilan isbotlanishi mumkin. Taqqoslashni oʻz ichiga olgan fe'l iboralarida majoziy element holat ravishi bilan almashtirilishi mumkin: qul kabi ishlash/ot kabi va juda qattiq ishlash; yoki sifat iboralarida: tepaliklar kabi eski/Metuselah kabi juda eski, tulki kabi ayyor va ayniqsa ayyor.

Frazeologik birliklarning quyidagi sintaktik-semantik tasnifi taxminiy hisoblanadi va soʻz turkumlari (otlar, sifatlar, fe'llar, qoʻshimchalar) va ularning frazeologik xususiyatlariga asoslanadi. Ularning umumiy xususiyati ularning nominativ funksiyasidir. Ular tashqi dunyodagi obyektini (odam, hayvon, oʻsimlik, artefakt), hodisani, jarayonni yoki holatni koʻrsatishi mumkin. Miqdori va xilma-xilligi boʻyicha birinchi oʻrinda turadi.

Kopulyativ boʻlmagan ot iboralarini (Non-copulative noun phrases)

Sifat + substantiv (Adjective + substantive)

eng yaxshi odam, qizil seld, jigarrang oʻrganish, oq yolgʻon, sovuq urush, issiq kartoshka.

Ushbu frazeologik birliklarda modifikator metaforik ma'noda sodir boʻlishi mumkin. Bundan tashqari hollarda bir nechta kichik guruhlarda artikl oʻzining asoslovchi elementligini isbotlaydi. Quyidagi misollarda ikkala turdagi artikl ham qoʻllanilishi mumkin: the/a Black Maria, the/a good Samaritan / qora Mariya, yaxshi Samariyali; aniq artiklning the prodigal son/ the Black Death mana shu iboralarida ishlatilishi majburiydir (ya'ni noyob tushunchalarni belgilashda). Noaniq artikl esa as a new broom, a rolling stone (yangi supurgi, dumaloq tosh) kabi maqol soʻzlarining boʻlak elementlarida ishlatiladi. Bunday hollarda ot iborasi butun taklifni bildiradi.

Substantiv + ning + substantiv (Substantive + 's + substantive)

Arslon uyasi, shox uyasi, otning ogʻzi. Modifikator egalik holatida mazmunli boʻlishi mumkin. Artiklni tanlash uning kontekstual funksiyasi bilan belgilanadi. Ushbu ot iborasining determinatsiyasi koʻplikda sodir boʻlmaydi.

Kopulyativ ot iboralarini (Copulative noun phrases)

Ushbu turdagi semantik xususiyat tarkibiy qismlarning qaytarilmasligidir, chunki ular bir-birini toʻldiruvchi narsalar yoki hodisalarni bildiradi: viski va soda; chashka va likopcha; qonun va tartib. Birinchi tarkibiy qism kuchli semantik xususiyatlarni ochib beradi, chunki

¹ G.X. Obruyeva, SamDCHTI dotsenti

u ikkinchi elementni uyg'otadi. Ushbu turdagi kichik guruh alliteratsiya yoki qofiyaga ega: qudrat va asosiy; qism va posilka; eskirish va yirtish.

Juftlik munosabatlarini bildiruvchi asoslar Venera va Adonida teng ravishda qaytarilmas; Jek va Gill; Romeo va Juliet.

- Substantiv + predlogli ibora

Ushbu tur, shuningdek, artikldan foydalanishda ma'lum cheklovlarni nazarda tutadi. Ikkala artiklning turi ham the /a skeleton in the cupboard; the/a thorn in the flesh iborasida bo'lishi mumkin; man about town; a jack-of-all-trades kabi iboralarda noaniq artikl uchraydi; aniq artikl esa maqolli iboralar (the root of all evil; the fleshpots of Egypt; the thread of Ariadne)da uchraydi.

Semantik jihatdan ular ma'no anglatadigan funksiyasiga ega, garchi sintaktik jihatdan ular buyruq gaplar, so'roq gaplar (kimdir) yoki elliptik jumlar (nima emas) sifatida paydo bo'lishi mumkin.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

- [1]. Chafe W. *Idiomaticity as an anomaly in the Chomskyan paradigm. Foundations of Language*, 4,1968.- 208 p.
- [2]. Grzybek Peter "Foundations of Semiotic Proverb Study." *Proverbium* 4: 1987.- 103 p.
- [3]. Moon R. *Frequencies and forms of phrasal lexemes in English. In A. P. Cowie (Ed.), Phraseology: Theory, analysis, and applications. Oxford: Clarendon Press,1998.-188p.*
- [4]. Simpson J. Speake J. *The Concise Oxford Dictionary of Proverbs. Oxford: Oxford University Press, 2003. - 277p.*
- [5]. Wierzbicka A. *Boys will be boys: 'Radical semantics' vs. 'radical pragmatics'.* *Language*, 63, 1987. - 225p.
- [6]. Winick, Stephen D. "Intertextuality and Innovation in a Definition of the Proverb Genre." *In Cognition, Comprehension, and Communication: A Decade of North American Proverb Studies (1990-2000), ed. by Wolfgang Mieder. Baltmannsweiler, Germany: Schneider Verlag Hohengehren, 2003.-604p.*
- [7]. Wray A. *Formulaic Language and the Lexicon. Cambridge: Cambridge University Press, 2002.- 344 p.*